

Miljö- och energidepartementet

Yttrande över Riksintresseutredningens betänkande Planering och beslut för hållbar utveckling (SOU 2015:99)

M2015/04128/Nm

Livsmedelsverket har beretts tillfälle att lämna synpunkter på Riksintresseutredningens betänkande Planering och beslut för hållbar utveckling (SOU 2015:99). I detta yttrande vill Livsmedelsverket främst kommentera de frågeställningar och förslag som rör skydd av dricksvatten som förs fram av utredningen.

Dricksvattnets samhällsbetydelse

En robust vattenförsörjning är en samhällskritisk infrastruktur som är av avgörande betydelse för samhällsutvecklingen. Som Dricksvattenutredningen har påpekat utgör skyddet av vattenförekomster och -täkter en viktig och grundläggande utgångspunkt för att tillgodose dricksvattenproducenternas behov av råvatten¹. Ett stort antal samhällsviktiga verksamheter kan inte upprätthållas utan dricksvattenförsörjning, som t.ex. akutsjukhus, livsmedelsproduktion och – försörjning, vilket innebär att utslagna dricksvattenanläggningar och vattentäkter kan få långtgående konsekvenser för samhället, drabba vår nationella suveränitet och landets försvarsförmåga.

Kommunala dricksvattenanläggningar försörjer ca 8 miljoner människor i Sverige med dricksvatten. Dricksvattenförsörjningen i Sverige är beroende av de vattentäkter och -anläggningar som redan finns idag. Att ta nya vattentäkter i bruk kräver, enligt tidigare erfarenheter, utredningar och byggnation av nya vattenverk vilket kan ta ca 10-20 år i anspråk. En uthållig nödvattenförsörjning om 10-15 liter per person och dag går enligt branschexpertis inte att ordna för städer som överstiger ca 50 000 invånare.

Grundvattenförekomster som riksintresse

Livsmedelsverket är positivt till utredningens förslag att grundvattenförekomster ska kunna utses till riksintresse, då vi tror att detta kan medföra ett bättre skydd för de vattentäkter som får status som riksintresse. Som det är idag kan inte alla huvudmän freda sina vattentäkter från intrång och i förlängningen kan det leda till att man får en vattentäkt

¹ En trygg dricksvattenförsörjning (SOU 2016:32) s. 229

2016-02-27

Dnr 2016/03342

förstörd eller att man inte kan utöka vattentäkten. Båda dessa tillstånd innebär att det inte finns tillräckligt med vatten för en bra samhällsutveckling.

Som Dricksvattenutredningen påpekar i sitt betänkande kan ett riksintresseanspråk inte ersätta skydd i form av vattenskyddsområden, eftersom ett riksintresseutpekande inte påverkar pågående markanvändning utan endast kan hävdas vid verksamhets- eller bebyggelseplanering². Riksintresseutpekandet kan däremot tjäna som ett komplement till vattenskyddsområden då ett riksintresse, vid en konflikt mellan olika markanvändningsintressen inom samma område, kan väga tyngre än ett kommunalt intresse som vattenskyddsområden.

Ytvatten

Som framgår ovan välkomnar Livsmedelsverket alltså Riksintresseutredningens förslag att grundvattenförekomster av stor betydelse för dricksvattenförsörjningen ska kunna utpekade som riksintressanta. Vi tror att riksintresseutpekandena kommer att belysa betydelsen av att dricksvattnet får ett långsiktigt skydd. Riksintressestatusen kan också ge en betydelsefull signal om dricksvattenförsörjningens centrala roll för samhällets nödvändiga funktioner. Livsmedelsverket anser dock, i likhet med Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten (HaV)³, att även ytvattenförekomster ska kunna pekade ut som riksintresse eftersom det är lika viktigt att skydda förekomster av ytvatten som grundvatten. Utredningens förslag att ytvattenförekomster endast kan betraktas som ett väsentligt allmänt intresse kan ge intrycket att grundvattenförekomster värderas högre i ett samhällsperspektiv.

Om ytvattenförekomster skulle kunna utpekade som riksintresse menar utredningen att detta skulle leda till att stora tätbefolkade områden omfattas av riksintresse. Bestämmelserna om riksintresse syftar till att tydliggöra var de statliga intressena finns. I stora tätbefolkade områden i Sverige finns viktiga ytvattenförekomster. Hälften av allt råvatten som används till dricksvatten i Sverige kommer från ytvatten. I tätbefolkade områden är det av yttersta vikt att vattnet är skyddat för att kunna tillgodose en säker dricksvattenförsörjning för befolkningen. I områden som försörjs av dricksvatten från exempelvis Mälaren och Göta älv finns inte tillgång till alternativa vattentäkter. Konsekvenser av om dessa täkter blir oanvändbara för dricksvattenförsörjning är oerhörda och intresset av att även dessa områden får det starkast möjliga skyddet bör vara mycket stort.

Boverkets riksintresseregister och samrådsunderlag

Utredningen föreslår att sektorsmyndigheten i underlaget för samrådsprocessen avgränsar det föreslagna området på karta och beskriver området. Såsom utredningen också noterar

² SOU 2016:32, s. 251

³ SOU 2015:99, s. 444

2016-02-27

Dnr 2016/03342

anser Livsmedelsverket att det är viktigt att information som av något skäl inte bör offentliggöras behandlas med sekretess.

När det gäller det föreslagna digitala riksintresseregistret, vilket Boverket kommer att ansvara för, anger utredningen att områden av riksintresse som av sekretessskäl inte kan redovisas öppet inte ska ingå i det nationella registret. Livsmedelsverket vill understryka att det är viktigt att det noga övervägs vilken information om vattentäkter, och i så fall med vilken detaljeringsgrad, som ska finnas med i ett sådant register. Vi vill uppmana till stor försiktighet med att lämna ut positioner för brunnar och för mycket detaljer i beskrivningar om processer eller risker/sårbarheter (se Livsmedelsverkets föreskrifter LIVSFS 2008:13) och som kan vara en delmängd av en risk- och sårbarhetsanalys som behöver sekretessbeläggas enligt 18 kap.13 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Livsmedelsverkets roll

Livsmedelsverket ansvarar enligt vår instruktion för nationell samordning av dricksvattenfrågor, särskilt när det gäller anpassningar till klimatförändringar och kris- och beredskapsplanering avseende dricksvattenförsörjning. HaV har ansvar för vattendrag och hav medan Sveriges geologiska undersökning (SGU) har ansvar för grundvatten. I dricksvattenfrågan är de tre myndigheterna beroende av varandra. Även om det inte är Livsmedelsverket som har ansvaret för riksintresseutpekandena eller som ska peka ut de områden med ytvattenförekomster som ska anses vara av väsentligt allmänt intresse för dricksvattenförsörjningen, vill vi ändå påpeka att Livsmedelsverket gärna bidrar som en samrådspartner till HaV och SGU när t.ex. förslag på kriterier för grundvattenförekomster av riksintresse ska tas fram av SGU.

Sammanfattning

Samhällskonsekvenserna av att inte kunna använda dricksvatten är mycket stora. För ett samhälles existens krävs en hållbar dricksvattenförsörjning och för att ett samhälle inte bara ska kunna fortleva utan även växa bör utgångspunkten vara att det finns lämpliga vattentäkter, som har ett tillräckligt skydd, att bygga kring. Det blir mycket stora kostnader och tar lång tid för samhället att ta fram alternativa vattentäkter.

Genom att ett område pekas ut som riksintresse för t.ex. grundvattenförekomster ges en signal om att man i ärenden och mål som avser samhällsplanering bör stanna upp och fundera ett varv till innan förändringar görs. Dessa utpekanden är väldigt värdefulla, t.ex. vid en planeringskonflikt med andra samhällsintressen som har pekats ut som riksintressanta. Livsmedelsverket välkomnar därför förslaget om riksintresse för grundvattenförekomster, men anser att även ytvattenförekomster bör ingå i riksintressesystemet.

2016-02-27

Dnr 2016/03342

När det gäller Boverkets föreslagna register över riksintresseområden vill Livsmedelsverket understryka att det är viktigt att det noga övervägs vilken information, och med vilken detaljeringsgrad, som ska finnas med i ett sådant register.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Annica Sohlström. I ärendets slutliga handläggning har deltagit områdescheferna Annika Rimland, Pertti Norman och Eirikur Einarsson, planeringshandläggare Peyman Kia samt chefsjurist Kristina Ohlsson, föredragande.

Annica Sohlström

Kristina Ohlsson